

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота магістра

з теми: **ТЕХНОЛОГІЇ ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МОРФОЛОГІЇ**

Виконала: студентка 2 курсу магістратури
РОб2-М17z групи
спеціальності 013 Початкова освіта
Парасинчук Т.В.

Керівник: Мелекєсцева Н. В.,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри теорії та
методик початкової освіти

Рецензент: Ватаманюк Г.П.
кандидат педагогічних наук,
старший викладач

Кам'янець-Подільський – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	8
1.1. Лінгводидактичні та методичні основи вивчення елементів лексикології на уроках української мови в початкових класах	8
1.2. Організація словникової роботи в 1-4 класах	16
1.3. Особливості вивчення частин мови в курсі початкової мовної освіти	22
РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЇ ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МОРФОЛОГІЇ	27
2.1. Сучасні педагогічні технології у практиці шкільного навчання	27
2.1.1. Поняття педагогічної технології.....	27
2.1.2. Інтерактивні технології навчання	29
2.1.3. Технології розвитку критичного мислення	35
2.2. Технології збагачення словникового запасу учнів початкових класів у процесі вивчення частин мови	49
2.2.1. Технології збагачення мовлення молодших школярів під час вивчення іменника	49
2.2.2. Технології збагачення словникового запасу учнів початкових класів у процесі вивчення дієслова	55
2.2.3. Технології збагачення словникового запасу учнів початкових класів прикметниками	61
2.3. Організація, зміст і перевірка ефективності експериментального дослідження.....	67
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74

ДОДАТКИ	84
----------------------	-----------

ВСТУП

В умовах соціально-економічного розвитку й національного становлення нашої держави актуалізується потреба в якісно новому рівні освіти, першим кроком до створення якої стала презентація Концепції Нової української школи, згідно з якою освітній процес здійснюється на основі компетентнісного підходу, спрямованого на переорієнтацію із засвоєння знань на здатність застосовувати їх для вирішення практичних завдань.

Однією з ключових компетентностей Нової української школи є спілкування державною мовою, яке передбачає: вміння усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів); здатність реагувати мовними засобами на соціальні та культурні явища; усвідомлення ролі ефективного спілкування. Спільними для всіх компетентностей є вміння читати і розуміти прочитане; висловлювати думку в усній і писемній формах; розвинене критичне мислення; здатність логічно обґрунтовувати свою позицію, виявляти ініціативу, творити тощо [65, с. 11-12].

Основи окреслених завдань мовної освіти закладають у початковій ланці закладу загальної середньої освіти на уроках української мови. Згідно з Державним стандартом загальної початкової освіти особливої ваги набуває робота над словом [21]. Вивчення лексичного матеріалу розширює знання учнів про мову, ознайомлює з одиницею мови – словом, розвиває увагу учнів до значення та вживання слів у мовленні, а отже, є головним джерелом збагачення й увиразнення їхнього словника, формування вмінь правильно, точно й образно використовувати лексику української мови під час продукування власних висловлювань [58, с. 140].

Проблемі роботи над словом, збагачення словникового запасу учнів на різних етапах шкільної мовної освіти присвячено праці психологів, мовознавців і методистів, зокрема В. І. Бадер, Л. О. Варзацької, М. С. Вашуленка,

Н. В. Гавриш, Н. Б. Голуб, С. І. Дорошенка, М. І. Жинкіна, І. О. Зимньої, Л. М. Кулибчук, Т. В. Коршун, Т. О. Ладиженської, О. О. Леонтєва, М. Р. Львова, В. Я. Мельничайка, В. І. Мухіної, М. М. Наумчука, К. І. Пономарьової, В. І. Тихоші, О. Н. Хорошковської та інших. Проте, як показує практика навчання, реальний словниковий запас учнів після закінчення початкової школи є недостатнім, відтак активізується пошук ефективних інноваційних засобів збагачення словникового запасу молодших школярів.

Серед інноваційних технологій навчання значної популярності набувають інтерактивні технології, в основі яких – взаємодія, навчання у співпраці, та технології розвитку критичного мислення, яке є спільним вмінням для всіх ключових компетентностей Нової української школи та здатне забезпечити успішну самореалізацію учня. Хоча ці педагогічні технології успішно впроваджуються у практику початкової школи, проте деякі аспекти їх використання потребують подальших досліджень. Це стосується особливостей їх застосування в процесі вивчення лексичного матеріалу, умов вибору, функціонування, організації процесу навчання на уроках української мови з їх використанням. Значний навчальний потенціал і недостатня розробка вказаних аспектів під час вивчення української мови учнями молодшого шкільного віку, відсутність цілісної концепції збагачення словникового запасу учнів у процесі вивчення морфології в початкових класах із використанням новітніх технологій навчання зумовили **актуальність** теми нашого дослідження.

Об'єктом дослідження є словникова робота молодших школярів на уроках української мови, а його **предметом** – процес збагачення словникового запасу учнів у процесі вивчення морфології з використанням інноваційних педагогічних технологій.

Мета роботи – схарактеризувати особливості збагачення словникового запасу учнів початкових класів в процесі вивчення частин мови засобами інтерактивних технологій та технологій розвитку критичного мислення.

Гіпотеза. Дослідження передбачає створення системи лексичних вправ із використанням інноваційних педагогічних технологій, які сприятимуть збагаченню й у виразненню словникового запасу молодших школярів іменниками, дієсловами, прикметниками, а також формуванню вмінь правильного, точного й образного їх використання у процесі продукування власних висловлювань.

Мета й гіпотеза дипломної роботи передбачають розв'язання таких **завдань:**

1) здійснити теоретичний аналіз психолого-педагогічної, методичної та мовознавчої літератури, вивчити передовий педагогічний досвід із проблеми дослідження;

1) розкрити умови та вимоги щодо особливостей використання інтерактивних технологій і технологій розвитку критичного мислення в навчанні української мови учнів початкових класів, проаналізувати стан їх упровадження в навчальному процесі;

2) змодельовати лексичні вправи, спрямовані на збагачення словникового запасу учнів 1-4 класів іменниками, дієсловами та прикметниками на уроках української мови;

3) експериментально перевірити ефективність розроблених тренувальних вправ у практиці початкового навчання.

Основними методами дослідження стали: теоретичний аналіз наукових джерел (психологічних, педагогічних, лінгвістичних, дидактичних); аналіз, порівняння, узагальнення та систематизація емпіричних і теоретичних даних; метод спостереження, вивчення й узагальнення передового досвіду вчителів-

практиків; бесіди з учнями (для виявлення зацікавленості у виконанні лексичних вправ). Основним був педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний). Під час експериментальної роботи використовувалися методи статистичної обробки даних експерименту.

Організація дослідження. Експериментальне дослідження проводилося на базі Кудринецького ЗЗСО I-III ступенів і Михайлівського НВК I ступеня Борщівського району Тернопільської області.

Новизна роботи полягає у спробі пошуків шляхів збагачення словника молодших школярів і створенні системи вправ для формування лексичної компетентності на уроках української мови засобами інноваційних технологій навчання.

Практичне значення – можливість застосування розроблених вправ на уроках української мови вчителями початкових класів і студентами педагогічного факультету під час проходження педагогічної практики.

Апробація роботи. Основні положення та результати дослідження представлено на науково-практичному семінарі «Перспективи розвитку дошкільної та початкової освіти» (м. Кам'янець-Подільський, 23 лютого 2018 р.) у доповіді «Технології збагачення словникового запасу молодших школярів у процесі вивчення теми «Іменник»; I Регіональній науково-практичній конференції «Роль і місце мистецької педагогіки у формуванні сучасної особистості» (м. Кам'янець-Подільський, 23-24 березня 2018 р.) у доповіді «Технології збагачення словникового запасу молодших школярів фразеологізмами на уроках української мови»; II Всеукраїнській науково-практичній конференції (заочна форма) «Українська та іноземні мови в початкових класах: актуальні проблеми й інноваційні технології навчання» (м. Кам'янець-Подільський, 28 березня 2018 р.) у доповіді «Технології збагачення словникового запасу молодших школярів у процесі вивчення теми «Дієслово»; звітній конференції студентів і магістрантів педагогічного

факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (м. Кам'янець-Подільський, 10-11 квітня 2018 р.) у доповіді «Технології збагачення словникового запасу молодших школярів у процесі вивчення теми «Прикметник»; інтернет-конференції «Актуальні питання початкової освіти: досвід, реалії, перспективи» (м. Кам'янець-Подільський, 25 жовтня 2018 р.) у доповіді «Технології збагачення словникового запасу молодших школярів у процесі вивчення теми «Займенник»; обговорено на засіданнях кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2017-2018, 2018-2019 н. р.).

Обсяг і структура дослідження: робота складається зі вступу, основної частини, що має два розділи, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг роботи становить 88 с., основна частина – 83 с.

Зміст роботи. У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету, гіпотезу, завдання, об'єкт і предмет наукових спостережень, методи вивчення матеріалу, новизну, практичне значення отриманих результатів.

У **першому розділі** «Науково-теоретичні засади збагачення словникового запасу молодших школярів» розкрито лінгводидактичні та методичні основи вивчення елементів лексикології на уроках української мови в початкових класах, описано особливості організації словникової роботи та вивчення частин мови в курсі початкової мовної освіти.

У **другому розділі** «Технології збагачення словникового запасу молодших школярів у процесі вивчення морфології» подано тлумачення педагогічної технології, розкрито суть інтерактивних технологій та технологій розвитку критичного мислення, описано методикку їх застосування для збагачення словникового запасу учнів початкових класів іменниками, дієсловами та прикметниками, обґрунтовано результати експериментального дослідження.

У **висновках** подано підсумки здійсненого теоретичного й емпіричного

ВИСНОВКИ

Мовна [освіта](#) в Україні передбачає вдосконалення технологій навчального процесу. Зважаючи на те, що роль української мови в нашому суспільстві значно зросла, мовна і мовленнєва компетенції учнів ґрунтуються на усвідомленні основної функції української мови – комунікативної, яка забезпечує мовленнєву діяльність її носіїв в різних мовленнєвих ситуаціях, навчальних і життєвих.

Розвиток мовлення у школі – це формування в учнів умінь і навичок вправно й правильно, відповідно до норм літературної мови, у тому числі [стилістичних](#), користуватися мовою як засобом спілкування й пізнання. Мовленнєвий розвиток неможливий без формування у школярів системи уявлень про функціонування мовних одиниць різних рівнів (фонетичного, лексичного, граматичного). Вони мають навчитися доречно вживати лексичні, [морфологічні](#) й синтаксичні мовні засоби відповідно до стилю і типу мовлення, оскільки розвиток мовлення учнів – одне з практичних завдань навчання рідної мови, яке має важливе соціальне значення.

Загальні характеристики складу мовлення є певною мірою лінгвостатистичною основою для диференціації розвитку мовлення учнів за частинами мови (у різних стилях – різні співвідношення частин мови) і можуть бути основою для розширення стилістичної роботи залежно від співвідношення найчастіше уживаних частин мови учнями конкретного класу.

Ефективність уроків розвитку мовлення в початковій школі залежить від змісту навчання усного й писемного мовлення, розвитку комунікативних умінь і навичок, необхідних молодшим школярам для побудови власних монологічних і діалогічних текстів, ефективності методів і прийомів роботи, які використовуються, а також від підготовчих вправ, мовного допоміжного матеріалу для збагачення мовлення школярів мовностилістичними засобами, передусім іменниками, дієсловами та прикметниками.

Аналіз сучасних програм і підручників з української мови для початкових

класів засвідчив, що вони здебільшого містять матеріал, спрямований на засвоєння учнями таких частин мови, як іменники та дієслова. Проте недостатньо уваги приділено вивченню прикметника в початковій школі: роботу над засвоєнням лексичних значень прикметників як засобу увиразнення мовлення передбачено тільки в процесі вивчення відповідної теми; бракує вправ, орієнтованих на усвідомлення значеннєвих відтінків прикметників певного синонімічного ряду, на добір прикметників-синонімів, антонімів, на засвоєння і розрізнення прямого й переносного значення прикметників, використання прикметників у складі фразеологізмів.

Спостереження за навчальним процесом, здійснений аналіз рівня знань, умінь і навичок учнів початкових класів засвідчують, що частина школярів на період завершення навчання в початкових класах не підготовлена повною мірою сприймати й аналізувати зображувально-виражальні особливості зв'язного висловлювання, виникають ускладнення у процесі побудови монологів, деталізованих переказів, творів емоційно-експресивного, описового характеру. Як наслідок, учні основної школи виявляють пасивне ставлення до виражальних засобів у навчальній діяльності та власному мовленні.

Результати дослідження вказують на наявність проблеми засвоєння іменників, дієслів і прикметників, потребу в додатковому методичному розробленні системи вправ, що сприятимуть збагаченню словникового запасу учнів початкових класів у процесі засвоєння цих частин мови упродовж усього періоду навчання.

З'ясовано, що в роботі з мовним матеріалом не може бути традиційності й одноманітності. Зацікавити школярів українською мовою як предметом навчання можна передусім шляхом уникнення одноманітності, шаблону і схематизму в роботі над словом. Такі дидактичні можливості мають інтерактивні технології та технології розвитку критичного мислення, які в поєднанні з класичними методами навчання утворюють ідеальну основу для

вивчення лексико-граматичного матеріалу в початковій школі. Різноманітність цих педагогічних технологій дозволяє вчителю доцільно дібрати методи саме для конкретної теми, а також – відповідно до рівня знань учнів класу.

Змодельовані вправи з використанням інтерактивних технологій навчання та технологій розвитку критичного мислення на уроках української мови в початкових класах були апробовані в практичному дослідженні, яке проводилося на базі 3 класів Кудринецького ЗЗСО I-III ступенів і Михайлівського НВК I ступеня Борщівського району Тернопільської області.

Ефективність і доцільність використання інноваційних технологій з метою збагачення мовлення молодших школярів прикметниками підтверджується результатами формувального експерименту, які свідчать про те, що в учнів експериментального класу, порівняно з учнями контрольного, за відведений програмою час покращився рівень засвоєння учнями виражальних можливостей прикметників.

Отже, експериментальне навчання на основі інтерактивних технологій та технологій розвитку критичного мислення за розробленою методикою забезпечило збагачення словникового запасу учнів, системний і свідомий розвиток умінь і навичок зв'язного мовлення, підвищення якості знань молодших школярів.

У ході дослідження з'ясовано, що окреслені технології набувають усе більшого застосування в навчальному процесі початкової школи, проте більшість учителів за браком часу, недостатнім рівнем знань і умінь організувати навчальну діяльність на основі інноваційних технологій не використовують їх. Тому організація навчальної діяльності з використанням аналізованих технологій навчання вимагає подальшого дослідження як у теоретичному, так і в практичному плані її використання у навчальному процесі з метою пошуку раціональних способів усунення наявних труднощів, які є в методиці навчання української мови в початкових класах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдєєва І. М. Критичне мислення як системний фактор неперервної освіти / І. М. Авдєєва // Дайджест педагогічних ідей та технологій. – 2002. – № 3. – С. 12-15.
2. Антонюк Н. А. Мовний аналіз у початкових класах : навч.-метод. посіб. / Н. А. Антонюк, Г. В. Підлужна. – Київ : Літопис – ХХ, 2013. – 36 с.
3. Бадер В. І. Взаємозв'язок розвитку усного і писемного мовлення молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання української мови» / В. І. Бадер; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2004. – 36 с.
4. Белкіна-Ковальчук О. В. Критичне мислення учнів початкових класів / О. В. Белкіна-Ковальчук // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 4. – С. 37-42.
5. Біда О. Структура і методика інтерактивного уроку / О. Біда // Початкова школа. – 2007. – № 7. – С. 17-19.
6. Біляєв О. М. Лінгводидактика рідної мови : навч.-метод. посіб. / О. М. Біляєв. – Київ : Генеза, 2005. – 180 с.
7. Бобчук О. Г. Лексико-семантичні групи як засіб збагачення словникового запасу / О. Г. Бобчук // Початкова школа. – 1995. – № 3. – С. 10-14.
8. Большакова І. Розвиток критичного мислення / І. Большакова // Початкова освіта. – 2012. – № 11. – С. 3-7.
9. Бурдаківська Н. М. Розвиток мовлення молодших школярів під час вивчення граматичних категорій прикметника / Н. М. Бурдаківська, М. М. Галицька // Педагогічна освіта : теорія і практика. – 2011. – Вип. 8. – С. 182-187.
10. Вайнштейн М. Критичне мислення як основа демократичного навчання / М. Вайнштейн // Рідна школа. – 2001. – № 4. – С. 11-14.
11. Васильєва Н. М. Застосування інтерактивних методів навчання на

уроках предметів гуманітарного циклу / Н. М. Васильєва // Управління школою. – 2005. – № 34. – С. 22-24.

12. Вашуленко М. С. Концептуальні засади нових програм з української мови для 2-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів з навчання українською мовою / М. С. Вашуленко // Методичний коментар до навчальних програм для 1-4 класів : Дайджест / Укл. О. В. Онопрієнко. – Донецьк : Каштан, 2012. – 108 с.

13. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі : методичний посібник / М. С. Вашуленко. – Київ : Освіта, 2006. – 268 с.

14. Вашуленко М. С. Українська мова : підруч. для 2 кл. загальноосвітн. навч. закл. укр. мовою / М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик. – Київ : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 180 с.

15. Вашуленко М.С. Українська мова : підруч. для 3 кл. загальноосвітн. навч. закл. укр. мовою / М. С. Вашуленко, О. І. Мельничайко, Н. А. Васильківська [за ред. М.С. Вашуленка]. – Київ : Видавничий дім «Освіта», 2013. – 192 с.

16. Вашуленко М. С. Рідна мова : підруч. для 4 кл. / М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик, О. І. Мельничайко, Л. В. Скуратівський [за ред. М. С. Вашуленка]. – Київ : Освіта, 2004. – 128 с.

17. Вукіна Н. В. Критичне мислення: як цьому навчити: науково-методичний посібник / за наук. ред. О. І. Пометун. – Харків, 2007. – 190 с.

18. Гейко І. Л. Використання інтерактивних форм і методів навчання. З досвіду роботи / І. Л. Гейко // Тема. – 2004. – № 3/4. – С. 229-232.

19. Гордієнко О. А. Словникова робота на уроках української мови в початковій школі / О. А. Гордієнко, Т. О. Шевчук // Педагогічна Житомирщина. – 2008. – № 1. – С. 22-25.

20. Давиденко О. М. Розвиток критичного мислення на уроках мови і літератури / О. М. Давиденко // Вивчаємо українську мову та літературу. –

2005. – № 2. – С. 7-8.

21. Державний стандарт початкової освіти // Учитель початкової школи. – 2018. – № 4 (вкладка). – С. 1-16.

22. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник / І. М. Дичківська. – Київ : Академвидав, 2004. – 351 с.

23. Дорошенко С. І. Методика викладання української мови : Навч. пос. / С. І. Дорошенко та ін. – Київ : Вища школа, 1992. – 380 с.

24. Досяк І. М. Нестандартні уроки з використанням інноваційних технологій. 1-4 класи / І. М. Досяк. – Харків : Вид. група «Основа», 2007. – 160 с.

25. Дубовик С. Розвиток діалогічного мовлення школярів на уроках української мови / С. Дубовик // Початкова школа. – 2002. – №7. – С. 19-22.

26. Дячук І. Інтерактивні методи навчання на уроках розвитку зв'язного мовлення, 2 клас (з досвіду роботи) / І. Дячук // Початкова школа. – 2011. – №1. – С. 5-11.

27. Єльнікова О. В. Інтерактивне навчання – засіб модернізації освіти у сучасній школі / О. В. Єльнікова // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наук. праць. – Київ-Запоріжжя. – 2002. – Вип. 24. – С. 84-88.

28. Єльнікова О. В. Інтерактивні методи навчання, їх місце у класифікації педагогічних інновацій / О. В. Єльнікова // Імідж сучасного педагога. – 2001. – № 3-4 (14-15). – С. 71-74.

29. Застосування інтерактивних технологій у навчанні молодших школярів: методичний посібник для вчителів початкової школи / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко, О. А. Біда та ін. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 304 с.

30. Захарійчук М. Д. Особливості навчально-методичного комплексу до підручника «Українська мова», 3 клас / М. Д. Захарійчук, А. І. Мовчун //

Початкова школа. – № 6. – 2014. – С. 12-25.

31. Зенченко Т. Вивчення теми «Прикметник» у 3 класі / Т. Зенченко // Початкова школа. – 2014. – №1 (535). – С. 12-17.

32. Зенченко Т. Компетентнісні орієнтири щодо вивчення теми «Прикметник» у 2 класі / Т. Зенченко // Початкова школа. – 2014. – №2 (536). – С. 13-17.

33. Зенченко Т. Компетентнісні орієнтири щодо вивчення теми «Прикметник» у 2 класі / Т. Зенченко // Початкова школа. – 2014. – №3 (537). – С. 6-10.

34. Зенченко Т. Реалізація принципу перспективності у процесі формування у молодших школярів морфологічної компетентності на матеріалі прикметника / Т. Зенченко // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [гол. ред.: М. Т. Мартинюк]. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – Ч. 2. – С. 127-134.

35. Зенченко Т. Ф. Система вправ для засвоєння виражальної функції прикметників учнями початкових класів : навчально-методичний посібник / Т. Ф. Зенченко. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2015. – 158 с.

36. Зінченко В. І. Використання інтерактивних форм і методів навчання в ході реалізації навчальних програм в початкових класах / В. І. Зінченко // Початкове навчання та виховання. – 2006. – №19-21. – С. 35-37.

37. Іванішена С. Форми та методи інтерактивного навчання / С. Іванішена // Початкова школа. – 2006. – №3. – С. 9-11.

38. Інноваційні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі : навчальний посібник / за заг. ред. Н. В. Гудими. – Кам'янець-Подільський : Друк-сервіс, 2018. – 168 с.

39. Інтерактивні методи навчання: досвід впровадження / за ред. В. Д. Шарко. – Херсон : Олді-Плюс, 2000. – 210 с.

40. Інтерактивні технології навчання у початкових класах / Авт.-упоряд.

І. І. Дівакова. – Тернопіль : Мандрівець, 2007. – 180 с.

41. Каменева І. Л. Активізація розумової діяльності учнів засобами стратегії розвитку критичного мислення. Моя методика / І. Л. Каменева // Початкове навчання. – 2009. – № 13 (197). – С. 4-13.

42. Коберник Г. І. Індивідуалізація і диференціація навчання в початкових класах: теорія та методика : монографія / Г. І. Коберник – Київ : Наук. світ, 2002. – 231 с.

43. Коваль Г. П. Методика викладання української мови : навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів / Г. П. Коваль. – Тернопіль : Астон, 2008. – 287 с.

44. Ковальова В. І. Формування творчих та пізнавальних здібностей учнів з використання технології розвитку критичного мислення (компетентісно орієнтована освіта) / В. І. Ковальова // Початкове навчання та виховання. – 2009. – № 16-18. – С. 12-16.

45. Ковальчук В. І. Інноваційні підходи до організації навчального процесу / В. І. Ковальчук. – Київ : Шкільний світ, 2011. – 128 с.

46. Когут О. І. Інноваційні технології навчання української мови та літератури : навчальний посібник / О. І. Когут. – Тернопіль : Астон, 2005. – 250 с.

47. Комар О. Інтерактивні технології – технології співпраці / О. Комар // Початкова школа. – 2005. – № 2. – С. 130-133.

48. Кондратюк О. Інноваційні технології в початковій школі / О. Кондратюк. – Київ : Шк. світ, 2008. – 250 с.

49. Кравчина О. С. Активні та інтерактивні методи навчання / О. С. Кравчина. – Київ : ЦППО АПН України, 2003. – 32 с.

50. Кривошاپка О. Б. Групові форми роботи в початковій школі / О. Б. Кривошاپка. – Харків : Вид. група «Основа», 2008. – 157 с.

51. Крикун М. Роль слова в розвитку зв'язного мовлення молодших

школярів / М. Крикун // Початкова школа. – 2003. – №11. – С. 27-35.

52. Критичне мислення: ключові характеристики та вправи для його розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://etwinning.com.ua/content/files/659841.pdf>. – Назва з титул. екрана.

53. Кроуфорд А. Технології розвитку критичного мислення учнів / А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз, Д. Макінстер; [наук. ред., передм. О. І. Пометун]. – Київ : Пляда, 2006. – 220 с.

54. Макаренко В. М. Як опанувати технологію формування критичного мислення / В. М. Макаренко, О. О. Туманцова. – Харків : Вид. група «Основа»: «Тріада+», 2008. – 96 с.

55. Максименко Н. Б. Технології вивчення предметів галузі «Мови і літератури» в початковій школі : навчально-методичний посібник / Н. Б. Максименко, Т. Б. Качак. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2015. – 100 с.

56. Марченко О. Г. Формування критичного мислення школярів / О. Г. Марченко. – Харків, 2007. – 160 с.

57. Мельникова Н. Групові форми роботи як засіб розвитку мислення та підвищення ефективності навчання учнів / Н. Мельникова // Початкова освіта. – 2013. – № 4. – С. 3-7.

58. Методика навчання української мови в початковій школі / за ред. М. С. Вашуленка. – Київ : Літера ЛТД, 2011. – 364 с.

59. Наволокова Н. П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Н. П. Наволокова. Харків : «Основа», 2009. – 176 с.

60. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів. 1-4 класи (зі змінами). – Тернопіль : Мандрівець, 2015. – 256 с.

61. Навчання української мови в 2 класі : посіб. для вчителя / М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик. – Київ : Видавничий дім «Освіта», 2013. – 240 с.

62. Наумчук М. М. Сучасний урок української мови в початковій школі

(Методика і технологія навчання) / М. М. Наумчук. – Тернопіль : Астон, 2001. – 264 с.

63. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>. – Назва з титул. екрана.

64. Нечепельська Н. В. Формування критичного мислення / Н. В. Нечепельська // Педагогічна майстерня: науково-методичний журнал. – 2011. – №5. – С. 2-8.

65. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>. – Назва з титул. екрана.

66. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik – Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.

67. Освітні технології : навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за ред. О. М. Пехоти. – Київ : А.С.К., 2004. – 256 с.

68. Основи критичного мислення : навчальний посібник для учнів старших класів загальноосвітньої школи / О. І. Пометун, Л. М. Пилипчатіна, І. М. Суценок, І. О. Баранова. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 216 с.

69. Остапенко Н. М. Технологія сучасного уроку рідної мови : навчальний посібник / Н. М. Остапенко, Т. В. Симоненко, О. В. Руденко. – Київ : ВЦ «Академія», 2011. – 248 с.

70. Побірченко Н. Інтерактивне навчання в системі нових освітніх технологій / Н. Побірченко, Г. Коберник // Початкова школа. – 2004. – № 10. – С. 8-10.

71. Полєвікова О. Шляхи збагачення словникового запасу

першокласників / О. Полевікова // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – 2009. – №4. – С. 72-77.

72. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. І. Пометун. – Київ, 2007. – 142 с.

73. Пометун О. Інтерактивні технології навчання. Теорія, практика, досвід : Метод. посібник / О. Пометун, Л. Пироженко. – Київ : АПН, 2002. – 136 с.

74. Пометун О. І. Застосування інтерактивних технологій у навчанні молодших школярів : методичний посібник для вчителів початкової школи / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко, О. А. Біда та ін. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 304 с.

75. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. пос. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – Київ : Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.

76. Савчук О. В. Впровадження інтерактивних методик навчання як складова процесу трансформації освіти / О. В. Савчук // Вісник Черкаського університету імені Богдана Хмельницького. Серія педагогічні науки. – Вип. 157. – Херсон, 2009. – 186 с.

77. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий / Г. К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – 816 с.

78. Симоненко Н. Є. Інтерактивні методи в гуманітарній освіті / Н. Є. Симоненко // Управління школою. – 2005. – № 34. – С. 18-21.

79. Стребна О. В. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи / О. В. Стребна. – [6-е вид.]. – Харків : Основа, 2008. – 250 с.

80. Сучасна українська літературна мова : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ [та ін.]; за ред. С. О. Карамана. – Київ : Літера ЛТД, 2011. – 560 с.

81. Телячук В. П. Інноваційні технології в початковій школі / В. П. Телячук, О. В. Лесіна. – Харків : «Основа», 2007. – 240 с.
82. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 класи. – Київ : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. – 240 с.
83. Тлумачний словник шкільної лексики (початкова школа) / Автори-укладачі : Н.В. Гудима, Н.В. Мелекесцева. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2018. – 120 с.
84. Третяк О. Розвиток критичного мислення школярів / О. Третяк // Школа першого ступеня: теорія і практика. – Переяслав-Хмельницький, 2003. – Вип. 6. – С. 79-87.
85. Тягло О. В. Критичне мислення : навчальний посібник / О. В. Тягло. – Харків : Основа, 2008. – 189 с.
86. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред А. П. Каніщенко, Г. О. Ткачук. – Київ : Промінь, 2003. – 232 с.
87. Федорчук В. В. Педагогічні технології в початковій школі : навчально-методичний посібник / В. В. Федорчук. – Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2014. – 268 с.
88. Федорчук Е. І. Сучасні педагогічні технології : навчально-методичний посібник / Е. І. Федорчук. – Кам'янець-Подільський : «Абетка», 2006. – 211 с.
89. Фіцула М. М. Педагогіка. Навчальний посібник / М. М. Фіцула. – Київ : Академвидав, 2005. – 280 с.
90. Формування критичного мислення на уроках мови : монографія / В. Ф. Дороз, Л. Я. Романова, О. Б. Ярова, В. А. Нищета, Г. А. Удовиченко; передмова К. О. Баханова [за заг. ред. В. Ф. Дороз]. – Київ : Освіта України, 2008. – 336 с.
91. Химинець В. В. Інновації в початковій школі / В. В. Химинець,

М. Ю. Кірик. – Тернопіль : Мандрівець, 2012. – 312 с.

92. Чабайовська М.І. Педагогічні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі : навчально – методичний посібник / М. І. Чабайовська, Г. М. Гаєвська, Н. М. Гавриленко. – Тернопіль : Мальва-ОСО, 2015. – 187с.

93. Чепелюк Н. І. Збагачення словникового запасу учнів початкових класів дієслівними формами [Текст]: авто реф. дис. ... канд. пед. наук / Н. І. Чепелюк; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2001. – 20 с.

94. Чепіль М. М. Педагогічні технології : навчальний посібник / М. М. Чепіль, Н. З. Дудник. – Київ : Академвидав, 2012. – 224 с.

95. Чернова Г. Проблеми розвитку творчого ситуативного мовлення засобами інтерактивного навчання в роботі з обдарованими учнями / Г. Чернова // Рідна школа. – 2005. – № 5. – С. 68-70.

96. Чигрина В. А. Від традиційної шкільної освіти – до продуктивного навчання / В. А. Чигрина // Джерело. – 2009. – № 27. – С.13-15.

97. Шимон Л. Розвиток критичного мислення учнів початкових класів / Л. Шимон // Вісник ЖДУ ім. І. Франка. – 2009. – № 44. – С. 1-3.

98. Ярош Г. О. Сучасний урок у початковій школі. 33 уроки з використанням технології розвитку критичного мислення / Г. О. Ярош, Н. М. Седова. – Харків : Основа, 2005. – 240 с.

99. Яцук О. В. Інтерактивні технології як засіб формування культуромовної компетентності молодших школярів / О. В. Яцук, М. В. Грицин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : file:///C:/Documents%20and%20Settings/Nataly/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/znppo_2015_18_40.pdf. – Назва з титул. екрана.